

VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV UPOZORŇUJE MIGRUJÚCICH PRACOVNÍKOV: PO NÁVRATE NA SLOVENSKO NÁROK NA DÁVKU V NEZAMESTNANOSTI NIE JE SAMOZREJMÝ.

Bratislava 17. apríla 2024

Verejný ochranca práv Róbert Dobrovodský preskúmaval viacero podnetov, v ktorých podávatelia namietali, že im Sociálna poisťovňa nepriznala dávku v nezamestnanosti. Ich situácia bola podobná v tom, že predtým, ako o dávku požiadali, pracovali v inom štáte Európskej únie. Vo väčšine týchto prípadov verejný ochranca práv musel dať za pravdu Sociálnej poisťovni.

Nárok na dávku v nezamestnanosti na Slovensku po návrate nie je samozrejímavý

Dávka v nezamestnanosti je dávkou sociálneho poistenia a nárok na ňu môže vzniknúť len vtedy, ak osoba, predtým ako sa stala nezamestnanou, bola určitú dobu poistená v nezamestnanosti. Situácia Slovákov pracujúcich, a teda aj poistených v inej európskej krajine, je v tomto ohľade špecifická. V ich situácii je totiž vznik nároku na dávku v nezamestnanosti na Slovensku, bezprostredne po ukončení zamestnania v zahraničí, skôr výnimkou. Dôvodom je skutočnosť, že síce pracovali v zahraničí, avšak mnohí z nich neboli v rozhodujúcom období poistení na Slovensku. Ak aj poistení boli, tak často príliš krátko na to, aby im vznikol nárok na dávku v nezamestnanosti. Pri zohľadnení výlučne slovenských dôb poistenia, im preto na Slovensku nárok na dávku nemôže vzniknúť.

Právna úprava Európskej únie

Aby migrujúci pracovníci neboli znevýhodnení, uplatňujú sa v Európskej únii (a v niektorých ďalších európskych krajinách) tzv. koordinačné predpisy v oblasti sociálneho zabezpečenia. Tie stanovujú ako základné pravidlo, že Sociálna poisťovňa, ktorá u nás rozhoduje o dávke v nezamestnanosti, musí pri posudzovaní vzniku nároku na dávku zohľadniť aj doby poistenia získané v inom štáte. Podmienkou zohľadnenia však je, že osoba bezprostredne pred podaním žiadosti o dávku pracovala a ukončila prácu (poistenie) na Slovensku.

Doby výkonu práce v zahraničí sa zohľadňujú aj u osôb, ktoré si počas práce v zahraničí zachovali svoje bydlisko v Slovenskej republike. Výklad pojmu „bydlisko“ je pomerne komplikovaný, a nie vždy jednoznačný. Rozhodne nejde o pojem totožný s pojmom „trvalý

pobyt“, ako sa mnohí domnievajú. Za bydlisko sa, podľa základného nariadenia, považuje miesto, kde osoba zvyčajne býva. Vykonávacie nariadenie potom stanovuje, že bydlisko je určené na základe tzv. centra záujmov. Centrum záujmov sa stanovuje s ohľadom na viacero skutočností, ako napr. dĺžka a trvalosť prítomnosti v inom štáte, dĺžka trvania pracovnej zmluvy, rodinný stav a rodinné väzby, bytová situácia a jej stabilita, vykonávanie akejkoľvek nezárobkovej činnosti, miesto bydliska osoby na daňové účely.

„Súčasná doba sa vyznačuje výrazne vyšším počtom migrujúcich pracovníkov, než ako tomu bolo v minulosti. Niektorí z nich sa vracajú po ukončení práce v cudzine na Slovensko. Žijú v presvedčení, že po návrate na územie Slovenskej republiky sa zaevidujú na príslušnom úrade práce, sociálnych vecí a rodiny a následne im Sociálna poisťovňa prizná dávku v nezamestnanosti. Vychádzajú z očakávania, že Sociálna poisťovňa zohľadní obdobie poistenia v nezamestnanosti v inom členskom štáte Európskej únie. Opak je však pravdou. Platí, že osoba má nárok na dávku v nezamestnanosti, ak v posledných štyroch rokoch pred zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie bola poistená v nezamestnanosti najmenej dva roky. Poistenie v nezamestnanosti sa však vzťahuje, s určitými výnimkami, na výkon práce na území Slovenskej republiky. Sociálna poisťovňa následne zamietla žiadosti z dôvodu, že osoby nezachovali počas výkonu práce v cudzine centrum záujmov na území Slovenskej republiky. Migrujúci pracovníci taktiež žijú s omylnou predstavou, že Sociálna poisťovňa si vyžiada finančné prostriedky z cudziny. To však právo Európskej únie neumožňuje.“ uviedol verejný ochranca práv Róbert Dobrovodský.

Verejný ochranca práv dal obyvateľom Slovenska do pozornosti informáciu o tzv. exparte dávky: **„Ak nezamestnaná osoba má záujem sa zdržiavať a hľadať si prácu v inom členskom štáte Európskej únie a súčasne poberať dávku v nezamestnanosti, môže požiadať o tzv. export dávky podľa čl. 64 nariadenia (ES) Európskeho parlamentu a Rady 883/2004 z 29. apríla 2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia. Ešte pred odchodom do iného členského štátu Európskej únie sa však musí takáto osoba zaevidovať ako osoba hľadajúca prácu a musí byť k dispozícii pre služby zamestnanosti príslušného členského štátu (teda štátu, kde naposledy pracovala) najmenej štyri týždne potom, čo sa stala nezamestnanou.**

Rovnako verejný ochranca práv upozorňuje migrujúcich pracovníkov **„Ak plánujete ukončiť zamestnanie v zahraničí a chcete sa vrátiť na Slovensko, no nemáte tu ešte dohodnuté zamestnanie, mali by ste požiadať o dávku v nezamestnanosti v tej krajine, v ktorej ste poistení (pracujete), bezprostredne pred ukončením zamestnania. Ak tak neurobíte, nárok na dávku v nezamestnanosti na Slovensku Vám môže vzniknúť iba ak:**

- a) ste boli v období štyroch rokov pred zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie poistení v nezamestnanosti na Slovensku aspoň dva roky, alebo**
- b) ste potrebnú dobu poistenia v nezamestnanosti (dva roky) získali len s pripočítaním doby výkonu práce v cudzine a súčasne:**
- **ste bezprostredne pred zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie boli poistení (vykonávali prácu) na Slovensku, alebo**
 - **ste si na Slovensku počas práce v zahraničí zachovali svoje bydlisko.“.**